

LBRIS

We know
books

Sfântul Nicolae Velimirovici

TEODUL

Traducere din limba sârbă:
Monahia Domnica Talea

EDITURA EGUMENITA

2024

În loc de prefață	5
Introducere	7
1. Praful	7
2. Cetatea peștiță	8
3. India	11
4. Oamenii și zeii - ca niște dobitoace	16
1. Sămânța și semințele	19
2. Dumnezeu din Dumnezeu	23
3. Glasul din Ceruri	29
4. Tăcerea	32
5. Botezul	38
6. Duhurile	43
7. Cei simpli și cei proști	51
8. Chipul lui Iisus	58
9. Tipurile	65
10. Tipurile în pilde	75
11. Gospodarul și Stăpânul	84
12. Credința și cunoașterea	92
13. Sfânta Treime	101
14. Binecuvântata Împărăție	109
15. Înaltele observatoare	122

16. Taina iluminării	133
17. O minciună împodobită	145
18. Coliba păstorului	156
19. Izgonitorul demonilor	162
20. Iubitorul de oameni	174
21. Legiuitorul naturii	182
22. Fiii Împărăției	193
23. Tămăduitorul celor suferinzi	205
24. Cel ce înviază morții	219
25. Fiii întunericului	230
26. Rugăciunea	242
27. Cartea tainică	258
28. Prorocul	271
29. Liturghia	286
30. Biruitorul	300

Distribuție:

S.C. Egumenița S.R.L.

tel./fax: 0236-326.730

e-mail : editura@egumenita.ro

www.egumenita.ro

1. Praful

Sezi, Teodule. Haide să stăm amândoi, să ne odihnim din pricina prafului. Întrebi: „Pe ce să ședem?” Să ședem chiar aici în drum, pe praf. Să ședem pe ceea ce de multă vreme stă pe noi, pe dragul nostru praf, care ne-a și obosit. Hai să stăm singuri, cu noi înșine.

Nu te încrunta, Teodule. Oare nu-ți este drag acest praf de pe drum? Iată, din același praf este plămădit și trupul tău, cel mai drag ție dintre toate prafurile din lume. Din același praf sunt plămădite toate trupurile, toți ochii, toate mâinile, toate capetele, toate inimile; din el sunt plămădite și toate stelele.

Nu ai auzit cântarea la slujba Parastasului pentru cei adormiți: „Adusu-mi-am aminte de Prorocul care strigă: eu sunt pulbere și cenușă”¹? Nu ai mers tu printr-un cimitir străvechi, nu ai călcat tu pe vechi morminte asemănătoare și te-ai întrebat: „Cine este împăratul și cine este războinicul? Cine este bogatul și cine este săracul?” Ai privit praful și ai văzut că este de același fel.

Tu și cu mine ne îndreptăm către această uniformizare; curând, mergând nestăvilit „unde toți cei vii se duc”, în praf, în cenușă, la liniștea fără de cunoștință, pe pedestalul noilor călători, al bipezilor, al patru-

¹ Octoih, glasul al V-lea, Vecernia sâmbetei, la Stihavnă / Slujba Însmormântării.

pezilor, al miriapodelor. Praful creierului nostru nu va gândi. Praful inimii noastre nu va simți. Nici praful ochilor noștri nu va privi, nici praful urechilor nu va auzi, nici praful limbii nu va grăi. Vom fi aidoma acestui praful de pe drum, pe care ședem acum și la care te încrunți tu atât de mult, Teodule al meu.

De ce te încrunți la acest praful de pe drum, călătorele dintr-o cetate necunoscută într-alta necunoscută? De ce privești pieziș la el și nu te încrunți la praful trupului tău, al chipului tău, al ochilor, al buzelor, al limbii, al mâinilor, al picioarelor tale? Nu este oare și unul, și altul, chiar unul și același? Ai fi consecvent dacă acel praful fie l-ai îndrăgi, fie l-ai urî în aceeași măsură, fie ți-ar fi indiferent în ambele ipostaze.

Te vei murdări, spui? Ce îți vei murdări? Haina trupului tău? Ceea ce este cel mai din afară poate murdări doar ceea ce este cel mai în afară. Ceea ce murdărește, aceea și curăță. Dacă grăsimea murdărește, săpunul curăță de grăsime. Oare nu este și apa praful? Dacă praful de pe drum murdărește hainele, apa le va curăța. Dacă înlăuntrul tău ceva este murdar, doar ceva lăuntric poate curăți acea mizerie. Însă acum nu vom vorbi despre murdăria și curăția lăuntrică. Acest lucru este ceva măreț și înalt. Ci stăm liniștiți, praful pe praful și discutăm despre praful.

2. Cetatea pestriță

Privește, Teodule, cum se vede lumea din jurul nostru. Cum totul se arată în diverse culori, forme, mărimi și dimensiuni: și jos, pe pământ, și sus, în înaltul cerului. Ce este acest lucru dacă nu praful la fel ca și

trupul meu și al tău, ca și ochii mei și ai tăi, ca și inima mea și a ta?

Cu adevărat, această lume este cetatea peștriță. Cine a zidit-o? Cum a fost zidită? Pentru ce a zidit-o? Acestea sunt trei întrebări chinuitoare și o a patra nu există. Noi știm un singur lucru: că a fost zidită din praf.

Culmile și depresiunile sunt din praf și sunt praf, lanțurile muntoase și câmpiile submontane, pădurile și stâncile, ierburile și florile, cetățile și palatele - totul este din praf și totul este praf. Și oamenii; da, și oamenii. Șezând pe acest praf, cine știe pe al cărui chip, sau pe ai cărui ochi, sau pe a cărui inimă ședem. Vântul a putut ridica praful de pe trupurile moarte și le-a putut împrăștia prin lume. Și, oricum, a făcut acest lucru și-l face neîncetat. Vântul este o putere, care nici pe cei vii, nici pe cei morți nu-i lasă în pace: vântul din afară și vântul dinlăuntru.

Și praful este o putere. În chip nemijlocit, toate puterile naturale se află în praf. În el este și pământ, și vânt, și foc, și apă. În el este și magnetismul, și electricitatea. În el sunt și moleculele, și atomii, și electronii, și protonii, și încă forța de atracție și de respingere. Pe nesimțite, el primește raze de la luminile cosmice și, pe nesimțite, el însuși răspândește raze de lumină. Ca și cum ar primi un dar și l-ar dăruia; sau ca și cum ar primi un salut și ar răspunde la acesta. Spun că cel ce ar putea înțelege un fir de praf, ar putea înțelege un univers întreg.

Până acum nimeni nu l-a înțeles. Oare, îl va înțelege cineva vreodată? Prin împărțire și mărunțire, oamenii au vrut să înțeleagă praful. Însă cu cât au ajuns la particulele mai mici, cu atât au dat peste o taină mai

mare, o minune mai mare. Cele mai mărunte părțicle ale unui fir de praf sunt la fel o minune ca și cele mai mari stele din univers. Ceea ce văd oamenii prin telescop și microscop uimesc în aceeași măsură. Distanța dintre cunoscut și necunoscut nu se micșorează nicidecum; nu, ci crește. În labirintul vieții și al ființei, până acum, oamenii nu au putut să pipăie nici ușa, nici fereastra. Se găsesc neîncetat la noi cotituri, trecători și întorsături, aici, în acest labirint lumesc, însă nicidecum la ușă sau la fereastră.

Oare, Cetatea peștriță are uși și ferestre? Oare are chei, și cine deține în mâini cheile Cetății peștrițe? Acestea sunt niște probleme străvechi care, în nici una dintre generații, nici nu au ieșit din mintea oamenilor, nici nu s-au coborât de pe limbile lor. Un singur lucru a fost limpede pentru toți: că din praf ne ridicăm și în praf ne coborâm. Sicriul nu a putut sătura niciodată vreun mormânt, nici acesta din urmă nu s-a putut împotrivi vântului ca să nu ridice praful și să nu acopere noi trupuri.

Soarele arată deosebirea; întunericul uniformizează totul. O noapte înnorată uniformizează totul precum un mormânt. Și într-o asemenea noapte, Cetatea peștriță nu se zărește. Astfel și omul veghetor vede deosebirea, în vreme ce celui adormit i se pare totul uniformizat precum noaptea, precum un mormânt. Nu presimți, Teodule, că și în om este ceva precum soarele și precum întunericul? Cum altfel ar avea omul și caracteristica soarelui – să deosebească și caracteristica nopții – să uniformizeze? Ce este aceea cea dintâi și ce este cea de-a doua înlăuntrul său? Și aceasta este străvechea problemă a locuitorilor

Cetății pestrițe și a călătorilor prin labirint. Problema este măcinată, dar nu e mistuită; este rezolvată, dar nu este elucidată. Această problemă îi tulbură pe toți, precum pe mine și pe tine până acum: să vorbim despre om ca despre praf. Căci pare că praful ființei umane nu este în întregime praf și că el ascunde ceva în sine care nu este praf. Ceva care se ridică puțin mai presus de praf, precum cel ce se îneacă se ridică mai presus de potop; ceea ce controlează praful, aceea chiar și stăpânește peste praf.

Ah, Teodule, trebuie să mergem printr-un praf vechi. Acesta pe care stăm acum pare nou, deoarece vântul l-a suflat de curând, iar dacă oamenii ar cugeta puțin în privința lui, ar pricepe puțin din tainele sale. Să ne pornim așadar spre India, în meleagul mamă al tuturor filosofiilor, al tuturor eforturilor meditative și al tuturor rătăcirilor de dinaintea așteptatului Mesia al lumii.

3. India

„Aum, aum, om, om, om!” Întreaga Indie șoptește aceste cuvinte zi și noapte, locuitorii cetăților și ai satelor, brahmanii² și paria³, cei înțelepți și cei proști, gurii⁴ și discipolii, yoghini și fachirii⁵, de la Ceylon

² Brahmanul este membru al castei sacerdotale, considerată cea dintâi dintre castele indiene.

³ Paria reprezintă în India o persoană care este în afara castelor și este lipsită de orice drepturi.

⁴ Gurul este un mentor spiritual în religia hinduistă.

⁵ Fachirul este ascet hindus care practică exerciții yoghine.

până la Himalaya și peste acesta, și de la Benares⁶ până la Geaba⁷.

Străvechii talmaci ai Vedantei⁸ știaau semnificația acestor cuvinte. Manu⁹ și Valmiki¹⁰ trebuiau să cunoască. Astfel și Budha¹¹, care a petrecut zile și nopți rostind aceste cuvinte – „aum” (om) – și-a învățat ucenicii cum să-și potenteze respirația în vremea rostirii cuvântului „om”. Însă râul timpului, vuietul fiecărui râu se scufundă în vârtejurile sale sau legăturile nu se fac pe pământ, precum nici semnificația multor cuvinte omenești. Oamenii continuă să le rostească, însă fără sens, ca pe o magie, ca pe un talisman; mai mult ca pe un sunet decât ca pe un cuvânt, pentru ca, chipurile, prin acest sunet, să atragă vreo fericire sau să respingă vreo nenorocire. Astfel și majoritatea indienilor rostesc acum cuvântul „om”. Însă filosofii indieni și talmacii contemporani ai Vedantei dau cuvântului „om” o explicație deosebită. În acest fel:

A – înseamnă fiecă făptură.

U – înseamnă persoana omului, Eu-ul, Ego-ul.

M – înseamnă tăgăduirea, negația.

⁶ Oraș în India.

⁷ Oraș în Arabia.

⁸ Vedanta – școală filosofică indiană, fondată în veacul al IV-lea î. H., a cărei doctrină a devenit baza brahmanismului și mai apoi a hinduismului.

⁹ Manu – în mitologia vedică este strămoșul omenirii.

¹⁰ Valmiki a fost un preot hindus și un poet care a avut un rol important în literatura indiană. Ramayana este cea mai cunoscută operă a sa.

¹¹ Gautama Budha a fost un lider spiritual indian, fondator al Budismului; a trăit între 624-544 î. Hr.

Așadar: Acesta - Eu - Nu sunt. La orice privesc și tot ceea ce ating cu simțurile, acesta nu sunt eu. Și pentru trupul meu eu spun: Acesta - Eu - Nu sunt. Căci trupul este *Prakrti*, materie, praf. Iar *eu* nu fac parte din praf. În principiu, *Eu-ul* se alcătuiește din ceea ce sanscrita numește: *Jeeva*, *Aatma* și *Prana*, adică Sufletul, Duhul și Minte. *Eu-ul* nu moare odată cu moartea trupului. Atunci când trupul moare, sufletul intră într-alt trup, respectiv în *Karma*¹² lui, adică în conformitate cu faptele, dorințele și năzuințele din trupul de mai înainte. Și astfel, un singur suflet se arată în nenumărate trupuri și trăiește, se poate spune, veșnic în această lume veșnică. Căci această lume e nesfârșită în timp și spațiu. Și deoarece în labirintul acestei lumi nu este nici ușă, nici fereastră, atunci sufletul omului nu are unde merge decât din trup în trup, la nesfârșit.

Însuși Budha a afirmat despre sine însuși că sufletul său s-a arătat și a trăit în această lume de 80.000 de ori! Singurul mijloc ca sufletul să se elibereze de această *Samsara*¹³, de acest proces lumesc și de sălășluire, și de trăire, încheiat cu atât de multă mizerie și suferință, este, după învățătura lui Budha, ca omului să i se facă scârbă de viață și să omoare întru sine orice dorință de a mai trăi, în orice trup și în orice formă.

¹² Karma - noțiune a filosofiei budiste care reunește renașterile și reîncarnările succesive ale sufletelor, migrația acestora după moarte, în funcție de faptele săvârșite pe pământ.

¹³ *Samsara* este un termen yoghin care se referă la lumea amăgirii în care trăim cu toții. *Samsara* este lumea viselor, spre deosebire de tărâmul spiritual. Cuvântul se referă la implicarea emoțională a sufletelor individuale în vis, ciclul nesfârșit al nașterii și morții, guvernat de karma.

Dacă cineva reușește să stingă întru sine focul patimilor pentru viață și să smulgă din rădăcină vlastarele dorințelor pentru orice în lume, atunci sufletul său trece în *Nirvana*¹⁴, adică într-un nimic fără cunoștință. Are loc eliberarea de viață. La această eliberare se ajunge printr-un ascetism sever, necunoscut și nevăzut în orice altă parte a lumii și în orice alt sistem de credință sau filosofie. Pentru ce să se practice un astfel de ascetism sever și o astfel de îngrozitoare fachirică chinuire de sine? Spun ei, că pentru Moksha, adică pentru Eliberare. Iar această eliberare este eliberarea de viață, este veșnicul nimic, moartea veșnică.

Dă, Teodule, o coajă de nucă ca să punem în ea toată înțelepciunea omenească a Indiei de-a lungul a mii de ani, toată Veda, întregul Budism și toată Tantra și Mandra, și toată Mahabharata și tainicul cuvânt: A - U - M. Într-o coajă de nucă pot sta patru idei principale și fundamentale, toată înțelepciunea indiană, iar acestea sunt:

1. Sufletul nu este praf, nici nu este plămădit din praf, ci este o anumită ființă nemuritoare în praful trupului;

2. Lumea aceasta este nesfârșită în timp și spațiu; în ea sunt toate sufletele, toate trupurile, toate duhuri-le și toți zeii; din această lume nu ai încotro să te duci;

3. Karma determină viitoarea soartă a sufletului;
și

¹⁴ În religiile indiene, Nirvana este sinonim cu Moksha și Mukti, o stare de liniște perfectă, libertate, fericirea cea mai înaltă, precum și eliberarea sau sfârșitul Samsarei (acel ciclu repetat de naștere, viață și moarte).

4. Ascetismul este condiția absolut obligatorie realizării unei noi karme și îmbunătățirii vieții viitoare a sufletului și eliberării sale finale din trup.

Toată măreția gândirii indiene constă în afirmarea cu tărie că sufletul omului nu este praf, că el, ca purtător al vieții, stăpânește peste praf. Chiar denumirea sanscrită a sufletului - *Jiva*¹⁵ spune că viața este în suflet, iar nu în praful trupului. Această percepție indiană, pe care au îmbrățișat-o până acum miliarde de ființe umane în India, poate să-i rușineze pe acei creștini europeni, care își identifică sufletul cu praful. Însă învățătura indiană despre veșnicie și infinitul acestei lumi reprezintă un întuneric demn de plâns și tânguire. Această principală rătăcire a fost cauza tuturor celorlalte îngrozitoare rătăciri ale indienilor. Căci, dacă această lume este veșnică și nesfârșită, atunci nu mai este loc pentru o altă lume. Atunci nici sufletul nemuritor nu are unde să iasă din această lume, ci, ieșind dintr-un trup, intră într-altul, și astfel, la nesfârșit.

Această rătăcire este piatra de poticnire a lui Budha și mama Budismului. Iar această rătăcire combate și moderna afirmație științifică că acest univers este limitat și în timp, și în spațiu, adică că a fost creat și că va înceta. Din acest lucru se naște nădejdea că acest labirint lumesc poate să aibă uși și ferestre către o altă lume, în care sufletele omenești despărțite de trupuri vor putea pleca din această Samsară lumească.

¹⁵ Termenul „jiva - жива” s-ar traduce din limba sârbă în română prin adjectivul „viu”.

4. Oamenii și zeii - ca niște dobitoace

Nu poate omul, Teodule, să se înjosească pe sine și să nu-L înjosească pe Dumnezeu său, nici nu-L poate înjosi pe Dumnezeu și să nu se înjosească pe sine însuși. O sapă strâmbă îl face de răs pe fierar; izvorul involburat tulbură și pârâul. În popoarele păgâne, și oamenii, și zeii sunt înjosiți până la starea de dobitoace. Oamenii sunt înjunghiați și arși ca animalele pentru a se aduce jertfe unor zei răutăcioși, iar șerpii, taurii, maimuțele și păsările sunt îndumnezeite ca niște adevărate zeități. De la aceste teorii se poate afla cu greu vreo excepție la vreun popor de pe Globul pământesc până la Hristos. Până și gândirea indiană nu a făcut excepție de la acest lucru. Tărâmul celei mai adânci filosofii, al celei mai subtile filosofii și al celor mai mari sforțări omenești, intelectuale, intuitive și morale din întreaga lume - India clocotea și spumega din pricina rătăcirilor politeiste, nu mai puțin decât întunecatul Egipt și superficiala Eladă, sau îngrozitoarea Sirie și Caldeea.

Oamenii nu s-au putut ridica niciunde la cunoștința existenței unui Singur Dumnezeu Atotputernic și Iubitor de oameni. Dacă undeva scânteia credința într-un astfel de Dumnezeu, îndată i se crea un potrivnic la fel de puternic, un zeu al imoralității și distrugerii, răufăcător și urător de oameni, dinaintea căruia sărmanii oameni trebuiau să se izbăvească prin mari jertfe.

Astfel, în India s-a arătat Shiva, zeul distrugerii, ca un membru al tripletului egal în drepturi: Vishnu, Brahma și Shiva. În Egipt, Osiris și Isis sunt certați din

pricina crimei asupra lui Horus. În Elada, Zeus este adesea neputincios în fața unei întregi bande de zeițăți imorale și răutăcioase. Abia reușește să se mențină la putere din pricina complotului țigănesc din Olimp. În Persia, Ormuzd duce o luptă crâncenă împotriva rivalului său Ahriman. În Siria, monstruosul Moloh înghite nesățios oamenii, ca pe niște jertfe. Pe continentul american și prin insulele Oceanului Pacific sunt zeițăți asemănătoare, cu apetit similar. Îndumnezeirea șarpelui s-a arătat în general la toate popoarele păgâne. Cel ce s-a arătat prin șarpe strămoșei Eva, a reușit - cu îngăduința lui Dumnezeu - să se impună neamului omenesc ca o zeitate absolut obligatorie. El i-a învățat pe oameni prin magii și vrăjitorii. El însuși înjosit, a făcut totul ca să-L umilească pe Dumnezeu și pe oameni.

Oamenii au primit sugestiile răutăcioase ale șarpelui din Iad și au iubit mai mult întunericul decât lumina, minciuna mai mult decât adevărul, vrăjitoriile mai mult decât faptele bune; au crezut mai mult în jertfe decât în milostenie, în pietre și în străvechi idoli mai mult decât în Dumnezeul cel Atotputernic, în șarpe și în alte dobitoace mai mult decât într-un Singur Creator și Tată.

În cadrul unor popoare, oamenii s-au înălțat (dacă aceasta este înălțare) în rândul zeilor, mai cu seamă stăpânitorii și eroii. Căci nu a fost niciunde vreun panteon politeist, căruia să nu i se adauge noi zei. Un morman de gunoi nu protestează atunci când i se adaugă un nou gunoi. Doar adevărul nu suferă adunări și scăderi. Astfel, la Roma, au fost proclamați de Senat unii cezari drept zei și introduși în panteonul roman.